

תשובותיו

אוצר החכמה

כאמור לעיל השיב תשובות לאלפים בענינים חמורים ובדברים שהזמן גרמא.

מפורסם תשובתו¹⁰ לגיסו הג"ר זלמן סארצקין אב"ד לוצק אודות שוחט א' שהוציאו עליו קול מכוער וכתב בתוך דבריו "אם כי ודאי מכוער הדבר מאוד לפני שו"ב דמתא, וגם אני מרחוק הנני נרעש ונפחד לשמוע כזאת על משרת בקודש שצריך להיות מצוין ביראת שמים שכם אחד יותר על סתם בני אדם, אבל בכל זאת בבואי לחתוך עליו דין תורה, את האלקים אני ירא לשפוך עליו כל חמתי ולרדת לחייו, לקפח פרנסתו דההוא גברא, וכל גופי מרתת בי להיות שוחט ולשחוט אב לבנים ובעל לאשה על יסוד שמועות קלושות. ולמדתי קל וחומר לעצמי, שו"ב ששוחט בהמות, אם ידיו מרתתות בו שחיטתו פסולה, כל שכן אני שבאתי לשחוט נפשות אדם, לא רק ידי אלא כל גופי מרתת, איך אוכל לשחטו בשעה שעפ"י דין תורה אין יסוד לזה".

[1234567]

הוא מסיק "שהשו"ב יקבל עליו בחומר שבועה שמהיום והלאה ישמור עצמו מלזות שפתים ויתרחק מן הכיעור וגם במשך שנה תמימה יהא מחויב להראות סכיניו לפני כ"ג שתי פעמים בכל שבוע, ובזה יהא סר עונו וחטאתו תכופר, יאכלו עניים וישבעו משחיטתו. חושש אני שפסק הזה לא ישביע רצון החרדים לאמר כי הקלתי בדינו ובעונשו, אבל בידעי נפשו הטובה של כ"ג כי עיניו לצדק ישורו וגם נפשות אבותינו ואבותינו דורות הרבה רבנים יושבים על מדין שידיהם לא נגואלו בתשפוכת דמן של ישראל, לכן גם אנו יוצאי תלציהם מחויבים לשמור מסורת אבות וחלילה לנו להגאל ולטנף ידינו בדם אדם, נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו וביד אדם אל נפולה".

שייכותו להרב יוסף שאפאמשניק מלונדון

כאמור לעיל קיבל הרב שאלות מכל הרבנים הגדולים והאדמו"רים המפורסמים, ושמותם (לרוב) נפרטו בהתשובות. אמנם מצאנו תשובה א'¹¹ שהשיב לרב א' שהזכיר

מכל שמץ גאווה הקפדה וכעס "מוטב" ובאמת אין צורך לכם עוד לשכירת המדות ע"י מוסר, אכן מה נעשה אנשים כמונו שעומדים במדרגת "לא נצחו" ומרגישים אנו שכגדל תורתנו כן תגדל אצלנו הגאווה והקפדה וכל מדה רעה, הלא לפנינו ההכרח להשתמש נגד יצרנו בתרופת "המוסר". סלחו לי רבותי אם אומר כי אתם, רק אתם ברבוי הקולות האיומות וגודל הרעש שהרעשתם לקרוא ולהטיל שקוצים חרפות וגדופים על צדיקים יסודי עולם, לבד שע"י הקולות הללו לא תוכלו למנוע אותנו מלמוד הזה, אלא להיפך שמבשרכם נתבונן הנחיצות הגדולה לזה. והלא במקום תורתכם הגדולה, אנו מוצאים שם גאווה כעס והקפדה באופן מבהיל עד שע"י הכעס וההקפדה תעשו בפרהסיא מעשים אשר לא יעשו להלבין פני גדולים וצדיקים ברבים, מזה נראה כי גם ברוב תורתכם לא נצחתם עוד להיצר, ואם גם אתם השתמשתם בסגולה הזאת, בלמוד הזה מובטחני כי לא הגעתם לזה, וה' יזכני להסיר חרפת חורפי הת"ח אכיה"ר.

10 זקן אהרן ח"ב סי' ל.

11 זקן אהרן ח"א סי' צו.

שמו רק בר"ת – "הרב וכו' מהור"ש". הרב וואלקין כותב שמו ברמיזה, כי אח"כ נתוודע טיבו, כאיש מבוהל ומכולכל. כנגדו יצאו רוב גדולי הדור במחאה אדירה על מעשיו התעתועים ביחוד נגד מחברותיו "לקרא לאסורים דרור" ו"חירות עולם" שבהם כתב להתיר ארבעים אלף נשים שנשארו עגונות מהמלחמת עולם הראשונה, וגם עצות להתיר יבמה לשוק, וכו'. הג"ר חיים עוזר כתב על דבריו שהוא מטעה הקוראים מקופיא "וכל יודע ומבין לעמוד על שרשי הדברים ... מכיר ומבין את השבושים, ודברי בורות, ושגעון שנאמרו שם ...¹² הגר"ע כותב "צר לי מאוד לפגוע בכבוד איש אבל למען הסיר מכשול הנני מוציא את עצמי מחויב בדבר... הגר"ע כותב ששאפטשניק "תולה א"ע בהרה"ג מו"ה אהרן וואלקין נ"י, וכאשר שאלתי להג"ל השיבני כי לא הי' דברים מעולם ושלח העתק תשובתו.¹³

והנה מלבד הג"ר אהרן וואלקין, תלה עצמו שאפטשניק בעוד כמה גדולים כמו הג"ר אליהו קלאצקין, הג"ר מאיר יחיאל האדמו"ר מאסטרובצה ועוד.

כדי להבין איך חלם שאפטשניק שרבנים אלו מסכימים אתו בכל מזימותיו, אכתוב ראשי פרקים אודות תולדותיו ומעשיו.¹⁴

הוא נולד בעיר קשינוב בתרמ"ב, אביו ר' יהודה ארי' כיהן כהאדמו"ר מבעלזין (מתלמיד האדמו"ר ר' יעקב דוד מאמשינוב). בגיל י"ד נתיתם מאביו. אמו הלכה לאדעססא, שם למד עם הדיין הג"ר אברהם יואל אבלסון זצ"ל, קיבל סמיכה מהמהרש"ם מברזאן, בשנת תרס"ג הדפיס ספרו הראשון "ברכת יוסף" על קושיות רע"א. כותבי תולדותיו כותבים שעוד קודם חתונתו הי' מפורסם כל כך שהציעו לו הרבנות בקישענעוו, ולא רצה.¹⁵ הג"ר א"י אבלסאהן זצ"ל למד אתו בחברותא, ועל ידו נתוודע לכמה גדולי הדור שביניהם הי' התכתבות ושו"ת עם הרב אבלסאהן.¹⁶ בשנת תרע"ג הגר ללונדון, והדפיס קובץ תורני בשם "ראשי אלפי ישראל" בהשתתפות הרב קוק ועוד רבנים חשובים.

12 איגרות ר' חיים עוזר, בני ברק תש"ס חלק א', סי' שפ"ט. וע' בסי' ש"צ מש"כ להג"ר א"י קוק, שגם הח"ח שאינו מתערב בהוראה יצא מגדרו.

13 שם סי' שצ"א.

14 רוב דבריו מבוססים על שתי מחברות (באידיש), א. הרב יוסף שאפטשניק, ביבליאגראפיע, בארבייט פון בן א. סאכאטשעווסקי, לאנדאן, תרפ"ח, ב. הרב יוסף שאפטשניק, זיין ווירקען און שאפען, ערשטע העפט לאנדאן, תרצ"ג. תודתי נתונה בזה לידידי הרב דניאל רבינוביץ שליט"א, שהמציא לי ב' חוברות אלו. כפי הנראה ב' חוברות אלו הם מעשה ידיו של שאפטשניק בעצמו.

15 כפה"נ זה ג"כ א' מדמיונותיו, אולי אמרו שהוא עלוי כ"כ שברכות השנים יהי' ראוי להיות רב בקשינוב.

16 הרב אבלסאהן (נולד תר"א במריאמפל ונפטר בתרס"ג) הי' באמת א' מגדולי התורה בדורו, דור דעה. הנצי"ב, הבית הלוי, הג"ר יוסף זכריה שטערן, הג"ר יצחק אלחנן כיבדוהו מאוד. הבית הלוי יצא להגן עליו בשנת תרל"ח וכותב נגד אנשים קלי הדעת שדברו "על רב אשר הוא מגדולי דורינו בקי בהוראה ומשמש בכתר הרבנות זה כמה שנים" [ספר עץ חיים, פרי תורתם של ג' דורות לבית אבלסון, ירושלים תשמ"ה עמ' ו]. הרב אבעלסאן הי' העורך של הקובץ כנסת חכמי ישראל אדעססא,

אוצר החכמה

הרב שאפאטשניק הצעיר (כבן ל"א) הי' בעל מרץ ויוזמה. חוץ מעבודתו הרוחנית הציג עצמו ג"כ כרופא חולים, והדפיס מכתבים מאנשים שנושעו מכל מיני מחלות ע"י תרופותיו. גם לתולי הרוח הי' לו רפואה – ע"י שמיעת מוזיק. (ובזה קידם לכמה מפסיכולוגי זמננו), בשנת תרפ"ח שלח תרופה שהועילה למחלת המלך גורג החמישי, וקיבל תודה מרופאו הפרטי של המלך.

הוא יזם הדפסת "ש"ס הגדול שבגדולים" בו כינסו חדושי תורה ופירושים מהרבה ספרים יקרי המציאות, כתבי יד, וגם חדושים מרבני זמנו. הוא כתב לכמה גדולים שידפיס חדושיהם על חשבוננו חנם אין כסף. ובאמת כמה רבנים נענו לבקשתו. ובהכרחים הנוספים להש"ס שלו (ש"ס המסביר, ש"ס הכולל, ש"ס המשפיע) אכן הדפיס חדושים על מס' ברכות מהג"ר אהרן וואלקין, הג"ר אליהו קלאצקין, הגה"צ ר' מאיר יחיאל מאסטרואצא ובנו ר' יחזקאל, (מלבד כתי"ק מהג"ר חיים ברוך מלענטשנא זצ"ל, הג"ר יוסף שאול נאטנזאהן זצ"ל, ועוד).¹⁷

בעיני הרב שאפאטשניק, כל מי ששלח לו חדושים (וקודם שנודע טיבו כתבו עליו הרבנים תוארים גדולים) הסכים אתו בכל שיטותיו וכל מעשיו בעיני תקנת עגונות, כשרות וכו'. וכ"כ הרב אברהם יצחק דזובאס (בספרו זכרונות מנעורי ועד הנה, לונדון תש"ד, עמ' כה): שא' אמר לו, נפלאות בעיניו על אשר ראה שמי בעתון שהו"ל הרב שפוטשניק בין הרבנים המסכימים עלי תקנות עגונות שתיקן שפוטשניק, וכן בגליון אחד שהוציא אורה הרב הנ"ל ויצא בו לחרף ולגדף גדולי ישראל, ובתוכם גם את אדמו"ר שליט"א מגור. מובא בו שמי בין התומכים בו וישר בעיניהם מעשיו, השיבותיו, לא ידעתי ולא שמעתי מזה בלתי היום. כי בביתי בהולנדיא אינני קורא עתונים שיוצאים

תרנ"ג-תר"ס שבה השתתפו גדולי הדור כמו האדר"ת, המהרש"ם, הג"ר חיים ברלין, הג"ר שלמה הכהן וכו'. חיבר ג"כ קונטרס תקנות עגונות בדיון חליצת מומר, שאר דייני אדעססא נהלו מחלוקת גדולה נגדו בענין זה, שהסעיר כל עולם התורה.

הרב שאפאטשניק אמר שלמד מרבו להיות דעתו נחושה בצדקת עמדתו, אף שכמה גדולים כתבו נגדו. ולמד מרבו הנ"ל לשקוד על תקנת עגונות ולא להיות מיראי הוראה, ולסמוך על כחו להגיע לכחא דהיתרא.

17 באותו זמן עסק בצרכי צבור, ומחה כנגד העובדא שבערך חמשים טבחים יהודים שמוכרים "בשר כשר" מחללים שבת בפרהסיא. רצה ליסד ישיבה בשם בית יוסף לחינוך בנים וגם בנות. כאשר נפטר הג"ר חיים סאלאווייצקי זצ"ל עשה הספד גדול. במחברות תולדותיו הנ"ל כתבו שבשנת תר"ף הזמינו אותו להיות "רב הכולל" בנוא יארק, ולעשות שלום בין האגודת הרבנים, כנסת הרבנים, (בראש הג"ר גבריאל זאב מרגלית) ואגודת הרבנים המטיפים, (בראש הג"ר א"א יודעלעוויץ), אבל כשראה שלא יצליח כי המחלוקת שמה החריפה כ"כ עד שנבצר ממנו לעשות שלום, החליט ששכ ואל תעשה עדיף ונשאר בלאנדאן. ואפילו אחר המחלוקת נגדו בענין העגונות, המשיך פעולותיו בעניני הכשרות. אולם בשנת תרצ"ז נכשל כאשר מצאו טריפות בכמה מהחנות שהיו תחת השגחתו.

כאשר נפטר בט"ז חשון תרצ"ח, באו בערך חמשת אלפים אנשים, להלויה, כנראה הי' לו השפעה גדולה על ההמון עם, אבל כל רבני העיר החרימו הלויה, באמצע הלויה כאשר מנהל בית ספר א' שהי' מאנשי שלומו התחיל להספידו פרץ גשם חזק, ונמשך בעוז ועוצמה עד אחר קבורתו.

לאור בלונדון ובעתון אחר לא ראיתי מכל אלה, ואני לא נתתי הסכמתי על עלילותיו אשר עשה אך כתב את חתימתי מבלי ידיעתי. יעצני לפרסם כל זאת בעתון "די צייט" שיו"ל בלונדון, הלכתי אל בית-המערכת והשיבו לי, העורך ועוזרו, כי לפני איזה ימים החליטו לבלי התערב עוד בענין זה ולא ידפיסו עוד דבר, לא בעד ולא כנגד בדבר זה. הלכתי אל הדיין הילמאן, היה שמח מאד בבואי לביתו כי כבר שלח ניירות מודפסות ומכתבים אל פולניא להרבנים המסכימים לשאלם אם באמת נתנו חתימתם או זייפם הר"י שפוטשניק, ולי לא שלח, כי לא ידע את כתובתי. חתמתי על המודפסות והוספתי כמה דברים קשים כגידין כנגד הרב המזויף. אח"כ נדפס כל זה בין מכתבי הרבנים מפולין אשר כתבו לביד"צ מלונדון את תשובותיהם על אדות זה, ונדפסו בחוברת מיוחדת הנקובה בשם "קונטרס עתונאי" שיצא לאור בווארשא בהוצאת ביד"צ מלונדון. באתי אז אל "ביתה יוסף" ושאלתיו, היתכן לחתום את שמי בלי ידיעתי? ענני, מפני שקיבל ממני מכבר חידושים להדפיסם בש"ס הגדול שהתחיל להו"ל. דייק מינה דניחא לי כל עובדא דיליה למען שתהיה יכולת בידו להו"ל הש"ס הגדול עם החידושים ששלחתי לו מכבר, עכ"ל.

כך הכשיל כמה גדולי ישראל, שמתחילה תמכו בו, ואח"כ כאשר כתב חתימותיהם על כל מפעליו, והמה מחאו על זה, חירפם וגידפם בהעיתון שלו.

וכ"כ הג"ר ח"ע להג"ר יוסף חיים זוננפלד שרצה להצדיק אותו "כי צרת ישראל נגע ללבו, ועי"ז טרף טרף יוסף לעשות מעשים שלא כדת, אבל כפי הנראה לא ראה את הסמרטוטים "לאנדאנער פאלקס צייטונג" שלו... את דברי הלהג, ומרירות, וליצנות שאין לעלות על הדעת..."

וכפי הנראה נתוודע מהותו גם להג"ר אהרן וואלקין אח"כ, ומשו"ה כתב תשובתו אליו רק בר"ת¹⁸ (התשובה עצמה הדפיס כנראה כי חס על הד"ת שבו).¹⁹

יש להעיר שבאמצע המחלוקת נגדו (בשנת תרפ"ח) הדפיס שאפאטשניק חלק מהש"ס המשפיע (בו הדפיס גם חד"ת מהרב וואלקין) ובהמודעה רבה שבראש הספר כבר הראה

18 כבר הרגיש הח' אפרים א. אורבך (במאמרו "התייחסותם של רבני פולין לקהילות ישראל בארצות המערב..." בקובץ מחקרים על יהודי פולין בעריכת ע. מנדלסון, ירושלים תשמ"ז) שתשובה זו מופנית להרב שאפאטשניק, אבל לא ידע שהי' להם שייכות מכבר ע"י הדפסת חידושו בש"ס המסביר, וש"ס המשפיע. מעניין, ששאפאטשניק השתמש גם בשמו של הג"ר שמואל דוד וואלקין (בנו של הבית אהרן) כא' הרבנים שתמכו בהכשריו, הגר"ש וואלקין נאלץ להשיב בעתון שהלואי שיוכל להשגיח על הכשרות בעירו כדת וכדין, ואיך יכול להשגיח על כשרות בלאנדאן מרחוק. וע"ע במאמר הג"ל מש"כ אודות עוד כמה תשובות של הזקן אהרן. עוד על הרב שאפאטשניק ע"י מש"כ הרב צבי רבינוביץ ע' נו-ס"ו, A WORLD APART ... CHASIDIM IN BRITAIN, LONDON.

19 במאמר הג"ל העיר הח' אורבאך שבזקן אהרן ח"ב סי' קכ"ד שינה דעתו אודות הבולשביקים וכ' גם אין לחלק בין מומר שנשתמד ע"י זריקת טיפין למומרים להכעיס חוטאים ומחטיאים כמו כת הבולשביקים". כידוע הי' בענין זה מו"מ גדול בין הג"ר יחיאל יעקב וויינבערג זצ"ל וכמה מגדולי הדור ע"י שרידי אש ח"ג סי' מד מה. ועי' בשו"ת היכל יצחק אה"ע ח"ב כמה תשובות בענין זה (סי' פט-צג).

קצת מדמיונותיו וחלומותיו. וז"ל: "לכל מי שחפץ לבוא לרוח הקודש. אחרי שיקרא וילמוד שלשה פעמים ה'עריכת גר' ו'קדושת ידיעת השם' אחרי כן יהיה לו התבודדות ארבעים יום כשיעור יצירת הולד, הארבעים יום הללו לא ידבר דיבורים אחרים מלבד תורה ותפילה, ומ"מ לא יתנהג בתעניתים מלבד התעניתים הידועים, ויאכל וישתה רק כפי צרכו, ולא יישן עד אחרי שעה שביעית כלילה (שקורין נאך איינס) כדי שתעבור עליו חלק מחצות הלילה בתוה"ק, והעיקר לימודו אז יהי' פרק מאימתי קורין, ארבעים פעמים מדי יום ביומו, של הארבעים יום, ואחרי כן ילמוד להיות בקי, בהאלף כללים כפי השגתו, ומה שלא יכול כעת להשיג יוכל להניח לימים יבואו ועוד חזון למועד. אבל ב'עריכת הנר' ו'קדושת ידיעת השם' צריך להיות בקי עד שיהי' בטוח שלא ישכח, ובמשך הזמן בעת שתתעורר בקרבו שמחה פתאומית וירגיש כי קול מלחש באזניו, ידע כי אז הוא ההתחלה של רוח הקודש, ואז יקח הקנה והקולמוס ויכתוב מה ששמע באזנו, ולאחרי הארבעים יום תתעורר בו לפי השגתו הרוח הקודש לזמנים ידועים וע"פ רוב בשבת קודש", עכ"ל.

ואחרי שהאריך שם כתב על עצמו, "וזהו ידוע כי כמה מגדולי הדור, לא רק מן הדור החדש הזה אלא גם זקני הדור שנשארו מדור הישן הי' להם יראת הכבוד ממני ממש כעבדא קמי' מארי' וכעת בשנת התרפ"ח ע"י מקור הטומאה הסט"א הב"ד המתבוללים שבפה ר"ל שבלבלו את כל העלמא דשיקרא ועשו עלילות בכתבי פלסתר ובעתוניהם המשוחדים ואחרי שכל העלילות והרדיפות והקנאה לא הועיל להם מאומה וכמה מרבנים גדולים שהיו משוחדים בשוחד ממון ודברים מתו במיתות חטיפות בשנה הזאת אותה השנה שהתחילו לרדוף אותי, והשי"ת ויתעלה המבקש נרדף כמוני עזר והושיע לי אשר כל שונאי מונחים כעת תחת רגלי, ונתקים מאה"כ תחת אשר חרפו עקבות משיחך..."

ואח"כ התפאר שהקב"ה נתן בו כח שמאמרו הם "למעלה משכל האנושי", ואמר "ואחרי הרדיפות נתוסף בי כח נשמה יתירה להיות שליח מההשגחה העליונה, ואבקש כדברי הכתוב 'טעמו וראו' אז בודאי תתנו הודאה על האמת כי המאמרים ש'בעריכת גר' וב'קדושת ידיעת השם' הם למעלה משכל האנושי, ונתקים בי מאה"כ וחנותי את אשר אחזק אע"פ שאינני כדאי ואינני הגון כדחז"ל (ברכות דף ז') וכשם שברא את העולם יש מאין, וכן דרכו בקודש, וכן בנרדף ואין כמוני נתן כח למעלה משכל האנושי..."

ובסוף הספר כתב, כל מי שספרי יגיע לידו ושומע לדברי, ייטיב לכתוב על הכתובת שלי, רק שלשה מילין "אני מאנשי שלומו" ויכתוב אדריסה שלי בדיוק.

ברור, כאשר ראה הג"ר אהרן וואלקין דברים אלו, ועוד מש"כ בסגנון דומה, התנער ממנו לגמרי וכן משמע ממש"כ הג"ר חיים עוזר זצ"ל.